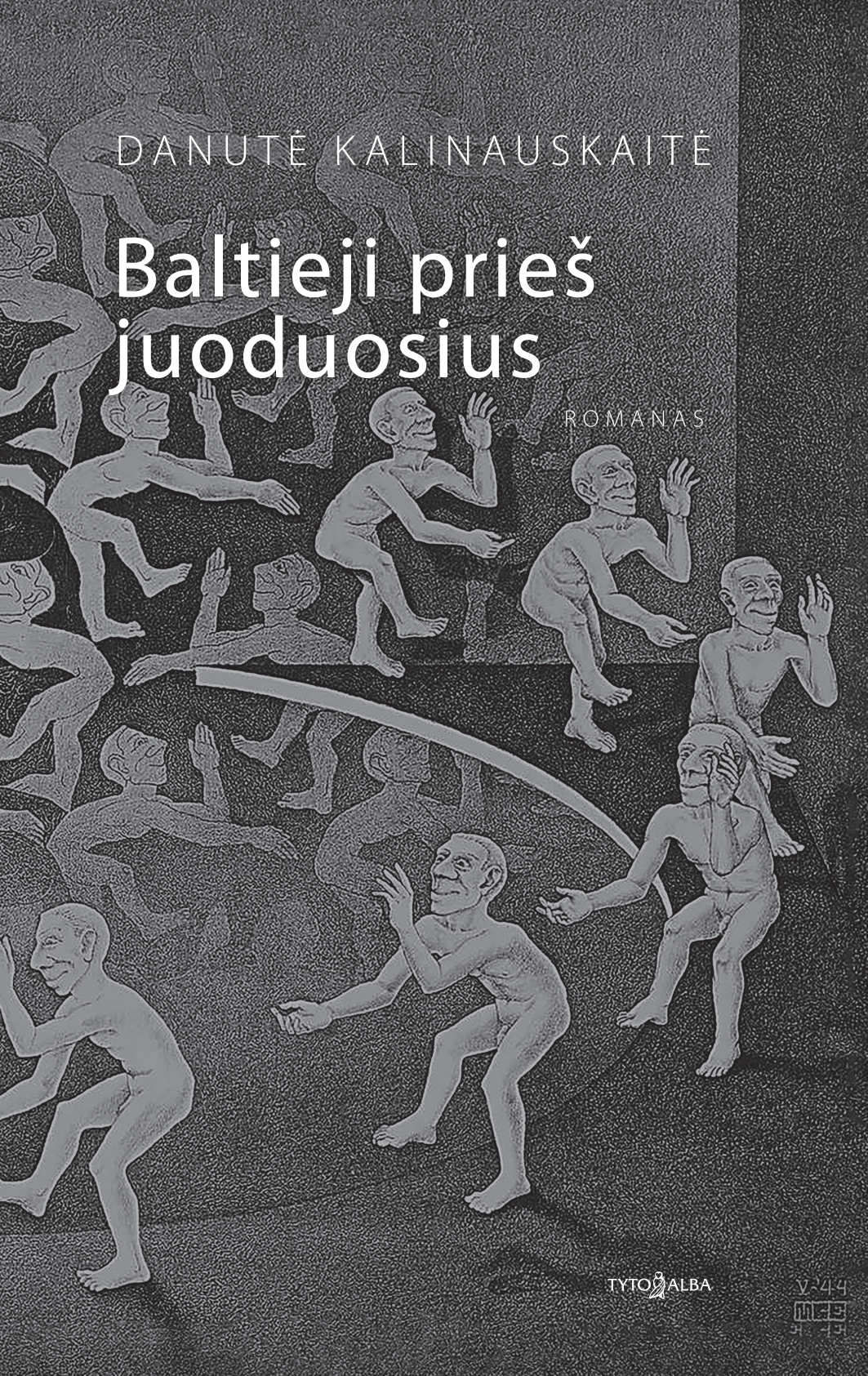

DANUTĖ KALINAUSKAITĖ

Baltieji prieš juodusius

ROMANAS

TYTO ALBA

V-44
M-33
4-14

DANUTĖ KALINAUSKAITĖ

Baltieji prieš juodusius

ROMANAS

VILNIUS 2023

Projektą iš dalies finansuoja Lietuvos kultūros taryba

Viršelyje M. C. Escherio „Susitikimas“ („Encounter“), litografija, 1944

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt.

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© Danutė Kalinauskaitė, 2023

M. C. Escher's „Encounter“ © 2023
The M. C. Escher Company-The Netherlands
All rights reserved. www.mcescher.com

© Sigutė Chlebinskaitė, viršelio dizainas, 2023

© „Tyto alba“, 2023

ISBN 978-609-466-726-8

- *Nuo ko šita bjaurastis?*
- *Nuo užmaršties.*
- *Tai duok tada didelį šaukštą.*

– Kiek visko mums reiks atkapstyt...

– Atkapstyt... – ji žiūri klaidžiojančiu žvilgsniu.

– Atsimint, taip, juk žinai: Abraomui gimė Izaokas, Izaokui gimė Jokūbas, Jokūbui gimė Judas ir jo broliai... Porą tūkstantmečių dėl laiko stokos praleisim. Timotiejui, tavo prodiedukui, kuris išlošė melnyčią, ir Simforijai, grafienės pakajaukai, gimė Venansijus, daugiau vaikų jie neturėjo, ji mirė gimdydama. Timotiejui ir Elzei, antrajai žmonai, gimė Kostas, Mykolas, Juozas, Kastulė, Deziderijus, Teofilis, Petras ir dar keturi, bet tie mirė maži. Venansijui, šundaktariui, ir Onai gimė Agnietė, Leonas, Teofilija, Vaitiekus, Eloyza, kiti trys mirė dar kūdikiai, anais laikais vaiko mirtis buvo kaip mūsės – iš toli niekas net į laidotuves nevažiuodavo. Juozui, kuris ant gyvų žaizdų pylėsi druską, net pirštą ruošėsi nusipjauti, kad tik vėl nepaimtų į karą, ir Liudvisei gimė Jonas, siuvėjas, daugiau jiems Dievas nedavė. Agnietei, turėjusiai sakalo akis ir neregėtą atmintį, ir Juozui Rusteikai iš Bijotų gimė Sofija, Feliksas, Simas, Jonas, Leokadija. Leonui, kuris upės pakrantėje rado mamuto iltis, ir Petronei – ji mirė labai anksti, visai

jauna – gimė Bronislava ir Everistas, prisimeni pasakojimus: pamotė jį šerdavo papirosais nuo vaikystės, nuo dešimties metų, kad anksti mirtų ir atliktų ūkis, bet neatliko – jis sulaukė senatvės, po Paskutinio patepimo dar paprašė užrūkyti, taip ir mirė, ir palaidotas – su dūmu burnoje. Teofilijai Raudonytei ir Jonui Neceliui gimė Monika, Kazimieras, Jonas, Augustas, Petras ir Regina, kiti mirė kūdikiais, Moniką rusai ištrėmė, o jos vyras Stanislovas nuskendo per 1946 metų Kauno potvynį, Kazimieras, tėvo primuštas, pabėgo iš namų, buvo visų ieškomas, net per Raudonąjį Kryžių, nuskendo durpių pelkėj – per tiek metų jau turi būti virtęs gintaru, šviečia iš gelmės, tik mes niekas nežinom tos vietos. Eloyzai ir Kristupui Daugėlai, Žemaitijos bajorui, gimė Izolina, Valerija ir Simas. Petras Raudonis atsidūrė Brazilijoje, pameni, atsiuntė nuotrauką, – stovi laisva poza atsirėmęs namo sienos su lazdele ir skrybėle, tokias nešiodavo džunglių užkariautojai, kitoj pusėj taip ir užrašyta: „Brazilijos čunklų užkariautojas“, dirbo prie geležinkelio, mirė įkirtus gyvatei, iškart. Dar šitoj šakoj gimė Magdalena, – siuvėjas matuodamas ją apeidavo ratu, neužtekdavo vienos centimetrinės juostelės, mirė bevaikė, nuo širdies, jauna. Vaitiekui ir Veronikai iš Ukmergės gimei tu, Albinas ir Danutė, ją ir vėl norėjo pavadinti Izolina, mėgo mūsų giminė Izolinas, bet močiutė, laimei, jos laukdamasi skaitė Pietario „Algimantą“. Tau gimiau aš, Algis ir Valda. Valdai (ji – be vyro) – Mykoliukas. Mūsų gentis, pumpuruojanti, leidžianti ūglius į ateitį ir į praeitį... Ar yra kas dar nežinoma, nutylėta – pražūtingų genų,

pavainikių, acto dėl meilės, užmaišytų nuodų, išdavysčių, paleistuvysčių? Pakaruoklių? Bajorų, grafų, kunigaikščių?

– Kunigaikščių? Tau su galva negerai, – sako ji baisėdamasi manimi.

– O girdėjai, – nežinau, kas mane kuso, – kad Italijoje galima išsinuomoti kunigaikščius? Pobūviui. Kaip apartamentus, laivą, drabužius. Jei tik būčiau... Žinai, jei tik aš būčiau kunigaikštienė...

Šalia kriukis – jei tik ji turėtų sveikatos... Užvažiuotų tuo kriukiu man per sprandą. Už pakaruoklius ir grafus. Už nuomojamus kunigaikščius. Už visas nesąmones. Dabar, kai pasaulis prieš ją susimokęs, – viryklės ugnis užsidega pati, grindys stojasi piestu, sumuštiniai (ir tie susikukavę) išsislapsto spintoj tarp baltinių, o žmonės už nugaros sukioja prie smilkinio pirštą arba garsiai rėkia į veidą, lyg ji negirdėtų (ot kvailiai!), – visiems jiems užvožtų tuo kriukiu.

Nusijuokiu ir ji taip pat prajunka, kiknodama juokiasi, staiga pamiršta dėl ko. Tai ir baisiausia – tos duobės. Išgąstis... Ašaros... Štai kaukolės dėžutė, baksnok į ją kiek nori – ji per ankšta nugalėjimui gyvenimui, o juk tiek visko buvo, tiek visko! Dėžutė spaudžia protą, užtat blėsta, džiūsta atmintis ir baigia išnykti praeitis, dar greičiau – kas valandą, kas akimirka – nyksta dabartis. Žinia, dėl ko – dėl rūko. Kai į galvą įsisuka baltas rūkas... Kartą atėjo pas mane susirūpinusi, išsipašiusi, su atlapota pinigine ir pasiūlė pinigų, litai tada dar buvo: „Jei dar nors kiek myli, išpirk man gabalėlį atminties...“

...Išpirkčiau, mama. Kaip kadaise, kai šukuodavai mano ilgus, iki pakinklių plaukus, paguldyčiau tau ant kelių galvą, kad į manąją dėžutę susidėtum ką nori – siūlus, adatas, sagas, antpirštį, žirkutes, plonyte ranka perregimais piršteliais įkištum ten ir pro akiduobes vėl išitrauktum. Siūtum. Niūniuodama badytum man adata širdies pagalvėlę. O man nė gramo neskaudėtų. Malonės pilnoji būčiau.

• • •

Prieš pusmetį Londone, kur Glosterio kelyje pas indą kuopiau trijų žvaigždučių viešbutį (po išvirusių rankų etapo „The Royal Horseguards“ indų plovykloje), Stefanija, lenkė, kambarinių vadė, pastūmė mane su dulkių siurbliu į sieną. Darbinis stumtelėjimas. Nuo tos konclagerio prižiūrėtojos su šmaikščiu už aulo kentėjau ne tik aš, bet ir ispanės, portugalės, slovakės, vis dėlto labiausiai jos tautietė Tereza, restauratorė iš Krokuvos.

Tos jaunos moters dramą stebėjau nuo pat pradžių. Jai, inteligentiškai ir mąsliai, niekaip nesisekė per penkiolika atseiktų minučių pralįsti pro adatos skylutę: pervilkti visų kambario lovų patalynę, išsiurbti kilimus, nuvalyti dulkes, iššveisti unitazą ir vonią, viską iškvėpinti. Ir kad neliktų nė vieno kušplaukio! Ji nespėdavo. Niekada nespėdavo. Po mėnesio, užmiršusi gėdytis ašarų, man pasiskundė, kad šitą prieblandą, šituos kambarius ir raitytus koridorius, šitą viešbutį, jo savi-

ninką indą, sėdintį su turbanu ir šilkiniais šarovarais auksiniame krėsle tarp debesų, ji sapnuojanti, ėmė gerti raminamuosius, pradėjo kristi svoris, šit jau smunka kelnės, bet į Krokuvą negrišianti. Nė už ką. Negalinti parnešti namo kirvelio – turi trejų metų Stasišką... Deja, ji neišmoko daryti to, ko neišmokau ir aš: lakti su Stefa kambariuke pagalbinėse patalpose, teikti jai „saldžias dovanėles“ – auksines grandinėles, žiedelius, ir taip užsitarnauti priedangą „prieš indą“, sėdintį tarp debesų, maustyti prie išėjimo apsauginius – apsvyniojus apie juosmenį išsinešti rankšluosčius, taip pat ir didžiuosius (mažieji nė nesiskaitė, aukštasis pilotažas – didieji), o elastinėse kelnaitėse – muilą ir šampūnus, valgyti klientų riešutus ir saldinius, nugerti iš jų mineralinio ir viskio butelių, kuistis po daiktus, ypač intymius, vibratorius, kompiuterius, planšetes, pas Stefą grįžti su koku nors trofėjumi, paskui prie skočiaus iš viso to, ypač iš senų bobų, lagaminuose besivežiojančių vaikiskus žaislus, meškiukus ir šuniukus, kvatotis: gyvenimėėėli, jtvmtj, kada tu pablogėėėsi? Tereza pilotažo neišvaldė ir darė klaidą po klaidos, galiausiai, kai už išvalyto ir iškvėpinto kambario durų paliko krūvą nešvarių lovos skalbinių, gurgždanti pagyvenusių vokiečių pora iš Hamburgo iškėlė tokį skandalą, kad Tereza buvo išmesta lauk per vieną sekundę. Indas apie ją nė girdėti nenorėjo, o Stefanija pasakė, kad čia vieta tik „gudrioms“ merginoms, o ne „entelektualėms“.

Taigi, gerokai kaukštelėjau galvą į sieną ir gomury pajautau kraujo skonį. „Čia lova, ENTELEKTUALE, ne kompiu-

teris! *Zrozumiata? Nie?*“ – Stefanija, svaigdamą nuo visagalybės, stovėjo įsisprendusi į šonus, darbinis dialogas, darbinis kaukštelėjimas, darbinis kraujas. Bet kraujo skonis man nepatiko.

Ir kaip tik tądien lyg pūrus sniego skiautė vaikią žiemos dieną (ne, kaip sėkla į alkaną dirvą!) iš dangaus nusileido vokas su žinute. Žinutė buvo iškirpta iš laikraščio: „Liuksemburge mirė... Ieškomi giminės.“ Perskaičiau keletą kartų. Skaičiau ir skaičiau.

Jokio paaiškinamojo laiško. Be atgalinio adreso. Siųstas iš Vilniaus. Anonimo.

Thomas Vaibzdys. Thomas Vaibzdys...

Pokštas? Išdaiga? Kažkas sau tyliai kikena į saują?

Iškarpos kopiją („ant durniaus“) išsiunčiau į advokatų kontorą Vilniuje ir negalėjau atsitokėti, kaip greitai – jokio biurokratinio vilkinimo – atėjo atsakymas, tiesiog pastukseno plaktukėliu į smilkinį: jeigu esate įsitikinusi ar bent manote, kad jūs – Thomo Vaibzdžio giminaitė, parašykite pareiškimą, ir bus užvesta palikimo byla. Nedelskite. Taip, iš tiesų, užfiksuotas faktas – prieš pusmetį Liuksemburge pasimirė toks žmogus. Senas žmogus.

Ponas X.

– Mes jau pasidomėjom jūsų velioniu, – pasakė advokatas po poros savaičių telefonu. – Thomo Vaibzdžio egzistavimu jūsų giminėje Lietuvoje, rodos, niekas nesidomėjo?.. Jis – turbūt nesuklysiu sakydamas, kad jūsų laimei, – buvo

bešeimis. Vienišius. Ir nieko nespėjo užrašyti Bažnyčiai, o ketino, tik pavėlavo, yra duomenų... Bažnyčia turi būti nusiminiusi, labai, ji mėgsta vienišus žmones, bet jūs nusiminti neturėtumėt – kartais stebuklingu būdu mūsų gyvenimo kelyje išdygsta koks nors velionis. Jei jūsų motina... na, jei ji turi sveikatos problemų, tai jums, dukrai, reikės atvykti į Vilnių ir pradėti procedūrą... O, procedūra bus nelengva, palikimo bylos niekada nebūna lengvos, neišnarpliojamos viens du. Reikia atkapstyti giminaičius iki trečios kartos, kartais ir ketvirtos, artimus ir tolimus. Teks įrodyti, kad ne tik jūs, bet ir jie visi su ponu velioniu susieti giminystės saitais. Pačiais tikriausiai kraujo ryšiais.

Advokato žodžius turėjau suprasti taip: jei kas nors iš mano giminės ano amžiaus pradžioj į skylėtus džiovininko plaučius įtraukė machorkos dūmą, tai aš dabar jį, tą dūmą, iš savųjų išpūsiu. Jei kas nors iš jų, tų nežinomųjų, prieš šimtą metų įkišo raktą į spyną, tai aš dabar jį, nebeegzistuojantį, pasuksiu... Kaip viena lietuvė emigrantė, rašytoja, po šešiasdešimties metų iš Amerikos į Kauną atsivežė išsaugotą relikvą – seną namų raktą, „ant durniaus“ pasuko jį namelio, išgyvenusio karą, pokarį, griovimus, sovietų santvarką, surūdijusioje spynoje, ir – ką jūs manot – stebuklą skrynias atsivėrė...

Meluočiau, jei sakyčiau, kad Londone mane įkyriai persekiojo sėkmė. Prieš viešbutį pas indą buvau besusirandanti kitą darbą ir dar kitą, ir dar trečią, bet tą paskutinį nunešė iš pat panosės. Lietuvė mergina, tinkanti į anūkes, „už simbo-

linę kainą“ aprūpinanti atvykėlius tautiečius darbais, išpūtė „Marlboro“ dūmus man į veidą ir profesionaliu žvilgsniu tyrinėdama „žąsies kojeles“ apie akis paklausė: „Tai sakai, (motušėl), norėtum beibysitinti?“ Norėčiau, sakau, tikrai nesibodėčiau paimti į rankas gležno padarėlio, gali jis būti ir jau paūgėjęs, laipiojantis karnizais, – laipiočiau kartu su juo... Deja, beibysitinti man neišdegė – tą darbą nugvelbė jaunesnė ir apsukresnė.

Kažkas iš kursiokų filologų apie mane pasakė: „Tai ji degradavo, puolė taip žemai?“

Puoliau, ir dar įsukta pagreičio... Taigi su dulkių siurbliu bėgdama indo koridoriais, nuvilkinėdama patalynę, šveisdama vonias, į maišą mesdama vokiečio Šrioderio (ne to, bet šis tas bendro tarp jų yra) sušūdintą veido rankšluostį, kuriuo jis sistemingai valydavosi pasturgalį, paskui piktybiškai numesdavo vidury vonios – tekit, ponios iš Rytų, dovanojau, – sukepusia nuo karščio burna, liežuvium šutekliu, galvojau: tegu Dievas suteikia dangaus karalystę Ponui X. Nepažįstamam velioniui. Stepių vilkui.

Giminaičiui.

Neslėpsiu, mane apsėdo palikimo idėja...

Dar po savaitės jau stovėjau advokato kabinete Klajonių gatvėje, tačiau mano įkarštį jis bemat atvėsino:

– O, ponია, nesitikėkit visko taip greit! Tai tik pirmieji nedrąsūs daigai. Žingsniai, bandymai. Galima sakyti, žvalgytuvės. Kol sudarysime afidevitą, mūsų laukia didelis darbas.

Didelis ir painus. Netrukus susisieksime su Prancūzija, Liuksemburgu, Amerika, Brazilija, su visomis vietomis, kur tik nutiško jūsų giminės kraujo lašas...

– O ar daug jūsų darbe sėkmės istorijų?.. Na, išnarpliotų bylų. Tų aptiktų nutiškusių lašų. Ir kada... Kada mes jau galime tikėtis autodafė?..

– Afidevito, – mano riktas advokatą pradžiugino kaip vaiką, – giminės kilmės dokumento... Jūs nekantri. Jau sakiau – palikimo bylos būna sumazgytos: karai, sudegintos bažnyčių knygos, pokaris, emigracija, okupacija, sovietai, sumėtytos pėdos, mergų vaikai, velniava! Nusiteikit.

Tas žmogus su neįtikėtinai storais akinių stiklais, panašiais į lupos lėšius, taigi beveik aklas (dėl to iškart pajutau jam prielankumą), sėdėjo pasidėjęs ant stalo keletą bylų aplankų. „Pranauskai – Michelsen“ buvo užrašyta ant viršutinės. Storas, daugybę dokumentų vos apžiojantis, galima sakyti, nuo faktų ir įrodymų gausos užspringęs aplankas. Iš stalčiaus ištraukė ir mūsų giminės segtuvą su visai skystute byla. Kokia ten byla – keli dokumentų trauklapiai ant žaizdų!

Kai užėjau kitąkart, jis jau turėjo pusiau luptą, pusiau skustą mūsų giminės genealoginį medį. Pasistūmėta, bet... Degiau iš gėdos. Vien baltos dėmės. Tuštumų, properšų suvarpytas medis. Kvadratėlių formos balti debesys. Ir jokio figos lapelio mūsų gėdai pridengti! Plika akimi matyti, kas per šaknelės – na, kaip kitaip tokius pavadinti? – muzikai, mankurtai, vienadieniai, kuriems sovietai atliko lobotomiją, ir, at-

rodo, labai sėkmingai, – išoperavo istorijos jausmą. Troškimą kantis prie savųjų ištakų. Prigimtinį rūpestį dėl kilmės. O ką tu žinai, iš kokio pumpuro išsprogai? Gal iš labai kilmingo, ir tikri juodųjų perlų karoliai tau nuo pat gimimo trimis eilėmis būtų apsvynioję apie kaklą, gal būtum gimusi su sidabro šaukšteliu burnoje ir gal jau iščiose tave būtų sodinę ant arabiško ristūno ir šiandien su juo, pro ausis švilpiant vėjui, lėktum lėktum lėktum... O dabar o dabar o dabar...

– Jei savo šaknimis būtumėt pasidomėjusi nors iš mados... – diskretiškai ir kartu pelnytai už savo storųjų lęšių mane gėdijo advokatas. – Juk jūs žinot, kad dabar ta bajoriškų šaknų ir grafų paieška ant bangos, o jūs, ponია, nusiteikėt likt po banga... Ką gi. Užtat dabar mums visiems teks pasiraitoti rankoves. Tad verčiau pasiraitokim! Beje, buvo šiokių tokių bajorų ir jūsų giminėje, ir net dvarininkas, tiesa, rodos, kiaurai prasilošęs... Štai jūsų giminystė su Brendštateriais Vokietijoje. Vijona ir Antanas Burauskai Prancūzijoje... O štai šita atšaka – visiškai tuščia. Ir čia tuščia. Ir čia... Ar jūsų motina turi Petro Raudonio iš Brazilijos laiškų? O Steponas Vaibzdys, Adomo sūnus? Jis irgi kol kas tamsus miškas... Čia atsiranda ir toks Genezijas Vaibzdys, rodos, tik bendrapavardis, bet jis jau mindo mūsų slenkstį, jis taip pat rado žinutę laikraštyje, o laikraščiai, žinia, priklauso visiems, ir užgarrantavo: „Aš kausiuosi!“ Suprantat? Jis kausis. Jis rengiasi jus užginčyti, žadėjo net „nušluoti nuo žemės paviršiaus“. Man ir kyšį bandė siūlyti – užpakalinį ispaniškos kiaulės kumpį

violončelės dėkle su vynu ir peiliu. Originalas... Tas Genezijas Vaibzdys, ponias, – į šachmatų lentą išokęs juodasis arkliukas, mes dar turėsime su juo bėdos, norėčiau apsirikti... O ar tikrai mirusi Meškauskienė? Privalėsit įrodyti – atvežti antkapio ir giminės nuotraukas, laiškus. Turėsime kastis. Kastis vis gilyn. Gilyn ir gilyn. Iki Adomo ir Ievos? O, taip toli nereikia, bet jūsų humorą vertinu. Svarbiausia – nedelsdama visko klauskite, klauskite ir dar kartą klauskite savo motinos. Kol ji gyva. Ar ji protauja? Užjaučiu... Bet jūs turite suspėti į traukinį, suprantat, ką noriu pasakyti?.. Kiek visa tai truks? O, bylos narpliojimas paprastai užtrunka, – advokatas kukliai nudelbė akis, – žinot, kokių tik nebūna tų kliūčių... Giminės istorija dažniausiai užsimegzdavo ratuose – kur, kokiam dvare, žmogus apsistoja, žinoma, jei jis ne pats dvarininkas, tarnauja, ten ir vaikus gimdo, ten laidoja, paminklo nestato, kapas susilieja su žeme, o jis jau traukia tolyn ir jo genealogija traukia kartu su juo, per bažnyčias – iš pietų į šiaurę, iš rytų į vakarus. Būna, kad vaiką krikštija namuose, o po krikštynų bažnyčion grįžta pabimbęs kunigas ir pamiršta kūdikėlį įrašyti į knygą. Asmuo visam gyvenimui lieka niekur nesantis. Kybo ore! Net pavasarinė upė kartais pakiša koją: pavasarių nabašninko jau neperneši ledu – tenka laidoti šiapus, nors visos giminės, sugulusios keturiais aukštais, amžinojo poilsio vieta – anapus, taip ir susimaišo likimo kortos... Pagaliau, turėkite omeny – noriu jus įspėti – mes galime likti ir musę kandę.

– Musę?!

© Monikos Požerskytės nuotr.

ISBN 978-609-466-726-8

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt

DANUTĖ KALINAUSKAITĖ – pripažinimo sulaukusi prozininkė, laimėjusi ne vieną apdovanojimą (Antano Jonyno, Antano Vaičiulaičio, Lietuvos rašytojų sąjungos premijos), o 2017 m. jai suteikta Lietuvos nacionalinė kultūros ir meno premija už „mažųjų meninės kalbos formų turinīgumą“. Iki šiol išleidusi tris novelių knygas, ji debiutuoja ilgai lauktu romanu „Baltieji prieš juoduosius“.

„Liuksemburge mirė... leškomi giminės.“ Tokią žinią iš nežinomo adresato gauna romano pasakotoja. Palikimo istorijos visada žada nuotyki, o ši istorija pareikalas dar ir stoti į kovą su visa ryjančia užmarštimi, nusitaikiusia į pasakotojos mamos atmintį – tai joje glūdi giminystės su paslaptinguoju palikėju įrodymai. Lenktynės su laiku. Į moterų gyvenimą plūsteli spalvingi tą patį palikimą medžiojantys personažai, mūsų dienų aktualijos susipina su praeities įvykiais. Visa susijungia į vientisą istoriją, kuri prasideda prosenelio perbėgimu iš Vilniaus į Augustavo guberniją XIX a. ir baigiasi mūsų dienomis prabangiame Vilniaus „Plaza“ viešbutyje. Skaitytojas čia ras ir grafinių su krupniku skambesio tarpukario restoranuose, ir pokario badmečiu nosies šnerves išplėšančio skilandžio kvapo, ir 1946 m. Kauną nusiaubusį Nemuno potvynį, ir į ritinį vyniojamą Peterburgan išgabenti ketinamą Vilniaus arkikatedrą...

Ši knyga – tai ir nuotykinis romanas, ir šachmatų partiją primenantis kova su užmarštimi, ir kinematografiška kone du šimtmečius aprėpianti žmonių ir likimų galerija. Kartu tai Lietuvos praeities paveikslas, dramatiškiausi jos momentai iki pat šių dienų.

